

Anattalakkhana sutta

V svojem prvem govoru[1] (*Dhammacakkapavattanasutta*, Govor o obračanju kolesa resnice) je Buddha definiral »srednjo pot« (*majjhimā patipadā*), ki je onkraj dveh skrajnih reakcij na svet, onkraj senzualnosti in pretiranega asketizma, in vodi onkraj neprijetnosti pogojenega bivanja v svetu (*dukkha*) do popolne svobode od pojavnega sveta – do *nibbane*. »Srednjo pot« je potem podrobneje podal kot »osemčleno pot« (*atthangika magga*) in jo vključil v strukturo »štirih resnic« (*catusacca*), ki je osnova budističnega razumevanja sveta in budističnega delovanja v njem. Štiri resnice, ki združujejo budistično teorijo in prakso, so podane takole;

1. Resnica o neprijetnosti bivanja (*dukkhasacca*);
2. Resnica o izvoru (vzroku) neprijetnosti bivanja (*samudayasacca*);
3. Resnica o prenehanju neprijetnosti bivanja (*nirodhasacca*);
4. Resnica o poti, ki vodi k prenehanju neprijetnosti bivanja (*maggasacca*).[2]

Prva resnica govori o najrazličnejših neprijetnih izkušnjah (*dukkha*), s katerimi se človek sooča v svojem življenju in so vsak hip dejansko ali potencialno prisotne; druga resnica govori o vzrokih za te neprijetne izkušnje (*samudaya*), ki izvirajo iz nevednosti in sebičnega, »ego-centričnega« dojetanja sveta; tretja resnica govori o prenehanju neprijetnosti bivanja (*nirodha*), ki je posledica prenehanja vzrokov za te neprijetnosti, to je, prenehanja nevednosti in sebičnega »ego-centričnega« dojetanja sveta; četrta resnica govori o praktični metodi, o pozornem opazovanju pojavnega sveta in o razvoju izkustvene modrosti, ki človeka osvobaja vzročno-posledičnega zakona karme (pāli: *kamma*).

Praktična metoda, ki vodi k prenehanju neprijetnosti bivanja, je »osemčlena pot« (*atthangika magga*), ki je harmonična celota naslednjih osmih členov:

1. pravilno razumevanje (*sammā ditthi*),
2. pravilno mišljenje (*sammā sankappa*),
3. pravilen govor (*sammā vācā*),
4. pravilna dejanja (*sammā kammaanta*),
5. pravilen način življenja (*sammā ājiva*),
6. pravilna vztrajnost (*sammā vāyāma*),
7. pravilna pozornost (*sammā sati*),
8. pravilna zbranost (*sammā samādhyi*)[3]

Osemčlena pot je pot notranjega razvoje (*bhāvanā*), pot pozornega opazovanja vsega, kar je, pot izkustvenega poglobljanja modrosti, ki osvobaja. Najpomembnejši člen te poti je pravilna pozornost (*sammā sati*), brez katere je razvoj vseh ostalih členov nemogoč.[4] Tako je Buddha že na samem začetku jasno definiral osnove budistične prakse.

V svojem drugem govoru (Govor o značilnih nesebstva – *Anattalakkhanasutta*)[5] Buddha podrobneje definira naravo pojavnega sveta (*samsāra*), katero naj bi vsak, ki se hoče

osvoboditi vseh neprijetnosti bivanja (*dukkha*), izkustveno spoznal. Pojavni svet je neprestan tok zaznav[6], ki se jih človek zaveda preko šestih čutov (pet čutov in mentalnost – *manas*) in se vedno pojavljajo v parih »zavedanje zaznave – predmet zaznave« (*nāma-rupa*). Zavedanje zaznave se ne more pojaviti brez predmeta zaznave in predmet zaznave se ne more pojaviti brez zavedanja zaznave – zavedanje zaznave in predmet zaznave sta neločljivo povezana, se drug drugega pogojujeta in se vedno pojavita le v paru – to je pojavni svet.

Zavedanje zaznave (*nāma*) je Buddha dalje analiziral občutke, predstave, mentalna stanja in (čisto) zavedanje in tako je pojavni svet (*samsāra*) opisal kot pet skupin pojavov (*pancakkhandha*)[7], ki so prisotni pri vsaki zaznavi:

1. predmeti zaznave, fizični pojavi, telo (*rupa*),
2. občutki (*vedanā*),
3. zaznave (*sanna*),
4. mentalna stanja, reakcije na zaznavo (*sankhārā*),
5. čisto zavedanje (*vinnana*).

Buddha je učil, da imajo vsi pojavi – kljub vsem svojim mnogoličnostim – tri skupne lastnosti (*tilakkhana*):

1. minljivost (*anicca*)[8]
2. (potencialna ali dejanska) neprijetnost, negotovost (op. prev: tudi trpljenje) (*dukkha*) [9], ki je posledica minljivosti,
3. brezosebnost, nesebstvo (*anatta*)[10], ki je posledica minljivosti in neprijetnosti.

O minljivosti in neprijetnosti bivanja v pojavnem svetu (*samsāra*) govorijo tudi mnogi drugi indijski religiozno-filozofski sistemi, tretja lastnost – brezosebnost, ne-sebstvo (*anattā*) – ta pa je značilna za budizem, ki poudarja popolno sovisnost in medsebojno vzročno povezanost vseh pojavov in s tem hkrati tudi zanika vsako možnost obstoja sebstva (pali *attan*, *attā*, vedsko *ātman*) v pojavnem svetu. Sebstva, ki naj bi bilo nekaj stalnega (*nicca*), nespremenljivega, večnega, nepogojenega, nekaj, kar je onkraj vseh neprijetnosti pojavnega sveta, v pojavnem svetu ne more biti[11]. Ker sta človek in pojavni svet neločljivo povezana, tudi v človeku ni sebstva, duše ali jaz – vse je samo tok zaznav, ki so minljive, trenutne, potencialno nezadovoljive in brezosebne. Onkraj pojavnega sveta (*samsāra*), sveta pogojenih pojavov (*sankhāra*), obstaja še transcendentna *nibbāna*, ki pa je – čeprav ima določene lastnosti sebstva (nepogojenost, brezčasnost, je onkraj vseh neprijetnosti pogojenega sveta) – po budizmu še vedno ne-sebstvo. Skratka, vse, kar obstaja – pogojeni svet pojavov (*samsāra*) in njegova transcendenca (*nibbāna*) – je nesebstvo (*anattā*)[12].

V svojem drugem govoru, katerega slovenski prevod je tu objavljen, je Buddha definiral lastnost ne-sebstva človeka/pojavnega sveta in na koncu govora (glej 4. spodaj) tudi nakazal pot, ki vodi onkraj pojavnega sveta do popolne svobode.

O ZNAČILNOSTIH NESEBSTVA (ANATTALAKKHANASUTTA)

Tako sem slišal.

Nekoč je razsvetljeni (*bhagavā*) živel v mestu Varanasi v srnjem gaju Isipatana. In tam je razsvetljeni nagovoril skupino petih učencev (*bhikkhu*) takole:

1

1 Učenci, telo (telesna oblika – *rupa*[13]) je nesebstvo (*anattā*). Če bi bilo to telo (*rupa*) sebstvo (*attā*), potem ne bi imelo nobenih težav in bolezní in človek bi lahko svojemu telesu rekel: »Moje telo naj bo takšno«, ali pa: »Moje telo naj ne bo takšno«. Ker pa je telo (*rupa*) nesebstvo (*anattā*), ima lahko težave in bolezní in nihče ne more reči svojemu telesu: »Moje telo naj bo takšno«, ali pa: »Moje telo naj ne bo takšno«[14].

2 Učenci, občutki (*vedanā*) so nesebstvo (*anattā*). Če bi bili ti občutki (*vedanā*) sebstvo (*attā*), potem ne bi imeli nobenih težav in bolezní in človek bi lahko svojim občutkom rekel: »Moji občutki naj bodo takšni«, ali pa: »Moji občutki naj ne bodo takšni«. Ker pa so občutki (*vedanā*) nesebstvo (*anattā*), imajo lahko težave in bolezní in nihče ne more reči svojim občutkom: »Moji občutki naj bodo takšni«, ali pa: »Moji občutki naj ne bodo takšni«.

3 Učenci, predstave (*sanna*) so nesebstvo (*anattā*). Če bi bile te predstave (*sanna*) sebstvo (*attā*), potem ne bi imele nobenih težav in bolezní in človek bi lahko svojim predstavam rekel: »Moje predstave naj bodo takšne«, ali pa: »Moje predstave naj ne bodo takšne«. Ker pa so predstave (*sanna*) nesebstvo (*anattā*), imajo lahko težave in bolezní in nihče ne more reči svojim predstavam: »Moje predstave naj bodo takšne«, ali pa: »Moje predstave naj ne bodo takšne«.

4 Učenci, mentalna stanja (*samkhārā*) so nesebstvo (*anattā*). Če bi bila ta mentalna stanja (*samkhārā*) sebstvo (*attā*), potem ne bi imela nobenih težav in bolezní in človek bi lahko svojim mentalnim stanjem rekel: »Moja mentalna stanja naj bodo takšna«, ali pa: »Moja mentalna stanja naj ne bodo takšna«. Ker pa so mentalna stanja (*samkhārā*) nesebstvo (*anattā*), imajo lahko težave in bolezní in nihče ne more reči svojim mentalnim stanjem: »Moja mentalna stanja naj bodo takšna«, ali pa: »Moja mentalna stanja naj ne bodo takšna«.

5 Učenci, zavedanje (*vinnana*) je nesebstvo (*anattā*). Če bi bilo to zavedanje (*vinnana*) sebstvo (*attā*), potem ne bi imelo nobenih težav in bolezní in človek bi lahko svojemu zavedanju rekel: »Moje zavedanje naj bo takšno«, ali pa: »Moje zavedanje naj ne bo takšno«. Ker pa je zavedanje (*vinnana*) nesebstvo (*anattā*), ima lahko težave in bolezní in nihče ne more reči svojemu zavedanju: »Moje zavedanje naj bo takšno«, ali pa: »Moje zavedanje naj ne bo takšno«.

- 1 Učenci, kaj mislite o tem – je telo (*rupa*) minljivo (*anicca*) ali neminljivo (*nicca*)?
 Minljivo (*anicca*), gospod.
 In kar je minljivo – je to prijetno (*sukha*) ali neprijetno (*dukkha*)?
 Neprijetno (*dukkha*), gospod.
 In kar je minljivo, neprijetno in ima nestalno naravo – ali je primerno, da o nečem takšnem rečemo: »To je moje, to sem jaz, to je moje sebstvo.«
 Gotovo ne, gospod.[15]
- 2 Učenci, kaj mislite o tem – so občutki (*vedanā*) minljivi (*anicca*) ali neminljivi (*nicca*)?
 Minljivi (*anicca*), gospod.
 In kar je minljivo – je to prijetno (*sukha*) ali neprijetno (*dukkha*)?
 Neprijetno (*dukkha*), gospod.
 In kar je minljivo, neprijetno in ima nestalno naravo – ali je primerno, da o nečem takšnem rečemo: »To je moje, to sem jaz, to je moje sebstvo.«
 Gotovo ne, gospod.
- 3 Učenci, kaj mislite o tem – so predstave (*sanna*) minljive (*anicca*) ali neminljive (*nicca*)?
 Minljive (*anicca*), gospod.
 In kar je minljivo – je to prijetno (*sukha*) ali neprijetno (*dukkha*)?
 Neprijetno (*dukkha*), gospod.
 In kar je minljivo, neprijetno in ima nestalno naravo – ali je primerno, da o nečem takšnem rečemo: »To je moje, to sem jaz, to je moje sebstvo.«
 Gotovo ne, gospod.
- 4 Učenci, kaj mislite o tem – je so mentalna stanja (*samkhārā*) minljiva (*anicca*) ali neminljiva (*nicca*)?
 Minljiva (*anicca*), gospod.
 In kar je minljivo – je to prijetno (*sukha*) ali neprijetno (*dukkha*)?
 Neprijetno (*dukkha*), gospod.
 In kar je minljivo, neprijetno in ima nestalno naravo – ali je primerno, da o nečem takšnem rečemo: »To je moje, to sem jaz, to je moje sebstvo.«
 Gotovo ne, gospod.
- 5 Učenci, kaj mislite o tem – je zavedanje (*vinnana*) minljivo (*anicca*) ali neminljivo (*nicca*)?
 Minljivo (*anicca*), gospod.
 In kar je minljivo – je to prijetno (*sukha*) ali neprijetno (*dukkha*)?
 Neprijetno (*dukkha*), gospod.
 In kar je minljivo, neprijetno in ima nestalno naravo – ali je primerno, da o nečem takšnem rečemo: »To je moje, to sem jaz, to je moje sebstvo.«
 Gotovo ne, gospod.

1 In prav zato, učenci, katerokoli je že telo (*rupa*), preteklo, prihodnje ali sedanje, notranje ali zunanje, grobo ali prefinjeno, razvito ali nerazvito, blizu ali daleč – vsako telo (*rupa*) je treba videti, kakršno je v resnici (*yathābhutam*), in ga pravilno spoznati takole: »To ni moje, to nisem jaz, to ni moje sestvo«.[16]

2 In prav zato, učenci, katerokoli so že občutki (*vedanā*), pretekli, prihodnji ali sedanji, notranji ali zunanji, grobi ali prefinjeni, razviti ali nerazviti, blizu ali daleč – vse te občutke (*vedanā*) je treba videti, kakršno so v resnici (*yathābhutam*), in jih pravilno spoznati takole: »To ni moje, to nisem jaz, to ni moje sestvo«.

3 In prav zato, učenci, katerokoli so že predstave (*sanna*), pretekle, prihodnje ali sedanje, notranje ali zunanje, grobe ali prefinjene, razvite ali nerazvite, blizu ali daleč – vse te predstave (*sanna*) je treba videti, kakršno so v resnici (*yathābhutam*), in jih pravilno spoznati takole: »To ni moje, to nisem jaz, to ni moje sestvo«.

4 In prav zato, učenci, katerokoli so že mentalna stanja (*samkhārā*), pretekla, prihodnja ali sedanja, notranja ali zunanja, groba ali prefinjena, razvita ali nerazvita, blizu ali daleč – vsa ta mentalna stanja (*samkhārā*) je treba videti, kakršno so v resnici (*yathābhutam*), in jih pravilno spoznati takole: »To ni moje, to nisem jaz, to ni moje sestvo«.

5 In prav zato, učenci, katerokoli je že zavedanje (*vinna*), preteklo, prihodnje ali sedanje, notranje ali zunanje, grobo ali prefinjeno, razvito ali nerazvito, blizu ali daleč – vsako takšno zavedanje (*vinna*) je treba videti, kakršno je v resnici (*yathābhutam*), in ga pravilno spoznati takole: »To ni moje, to nisem jaz, to ni moje sestvo«.

Ko učenec plemenitih[17], ki se je mnogo naučil[18], tako vidi[19] [naravo pojavnega sveta],

se naveliča[20] telesnih oblik (*rūpa*),
se naveliča občutkov (*vedanā*),
se naveliča predstav (*sanna*),
se naveliča mentalnih stanj (*samkhārā*),
in se naveliča zavedanj (*vinnana*).

Ko se jih je naveličal, je nenavezan[21] [na njih], zaradi nenavezanosti, postane [od vseh teh pojavov] svoboden. Ko je svoboden, ve, da je svoboden[22]. [Svojo izkušnjo] razume takole: »[Ponovno] rojevanje je končano, prišel sem do konca duhovnega razvoja, storil sem, kar je bilo treba storiti – od zdaj dalje zame ni več pogojenega bivanja.«

Tako je govoril razsvetljeni in skupina petih učencev je njegov govor z navdušenjem sprejela. Med to [Buddhovo] razlago [o značilnostih nesebstva] so se misli (*citta*) petih učencev v celoti osvobodile vseh pogojenosti (*āśava*)[23]. In takrat je bilo na svetu šest razsvetljenih.

Iz jezika pāli prevedel, opombe in spremno besedo napisal:

dr. Primož Pečenko

Vir: *Sebstvo in meditacija* (Poligrafi št 17-18; letnik V); založba Nova revija d.o.o., Ljubljana, 2001, str. 79-88.

Original: © Društvo za primerjalno religiologijo